

OEFENING 4:
REGISTRATIES VAN KLEINE HANDELINGEN
DIE GETUIGEN VAN DE LIEFDE VOOR HET VAK

Situering	<p>In tal van lerarenopleidingen behoort het observeren van één les of meerdere lessen tot het curriculum. In een lesobservatie gaat het om het observeren van de leerkracht en in bijzonder diens professionele handelen. De observatie richt zich op bepaalde handelingen die uitdrukking geven aan de competentie van de leerkracht bijvoorbeeld inzake klasmanagement, het gebruik van het bord, de didactische aanpak, het verhogen van het welbevinden van de leerlingen. In deze lesobservaties observeert men de leerkracht en diens handelen vanuit het beeld (of profiel) van de competente leerkracht, meer bepaald hoe de leerkracht deze competenties in praktijk brengt.</p> <p>In deze oefening oefen je jezelf in het aandachtig zijn voor een aantal aspecten van het leerkracht-zijn die aanwezig zijn maar moeilijk op begrip te brengen zijn noch te herleiden zijn tot een competentie. Deze oefening is een kijkoefening waarin de aandacht getrokken wordt op pedagogische verhoudingen of ‘gestes’ die we vanuit het perspectief van de competente leerkracht nogal eens uit het oog verliezen omdat ze vaak geen ‘functie’ hebben. Een geste of ‘gebaar’ is namelijk een handeling die geen nut of functie heeft omwille van het te bereiken doel. Deze handelingen ontleen hun betekenis niet aan het beoogde doel maar zijn betekenisvol op zichzelf. Een geste is een middel zonder doel. Bijvoorbeeld: het wandelen van de leerkracht tussen de banken van de leerlingen tijdens het bespreken van een tekst. Het wandelen van de leerkracht heeft geen andere betekenis dan het zich begeven tussen de leerlingen. Het zich begeven tussen de leerlingen lijkt niet bij te dragen tot een betere tekstuitlegging - men zou terecht kunnen denken het zich vooraan opstellen bij het bord en meer geschiktere positie is om het doel te bereiden. Toch ervaren we het al wandelend door de klas bespreken van een tekst als ‘zinnig’, een zinvolheid die in het gebaar zelf ligt, dit is aanwezig-zijn bij de les.</p> <p>Deze oefening richt zich op het aandachtig worden voor dergelijke aspecten van het leerkracht-zijn die zinvol maar vaak weinig functioneel zijn. Deze gebaren maken deel uit van de liefde van het vak.</p>
Doelstelling(en)	<ul style="list-style-type: none">• Je kan registreren wat je ziet.• Je bent bereid om (na) te denken over wat te zien valt in plaats van te zien wat je al weet en denkt.• Je kan je verwachtingen opschorten en je oefenen in een houding van wachten en geduldig zijn.• Je oefent jezelf in het registreren van houdingen en bij de dingen zijn.• Je wordt aandachtig voor kleine pedagogische handelingen of gebaren

	<p>(zonder te <i>weten</i> wat deze zijn).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je hebt aandacht en bent gevoelig voor het verschil tussen een competente houding en een liefdevolle verhouding.
<p>Opdrachten en instructies</p>	<p>De oefening bestaat uit twee opdrachten. De eerste opdracht zijn registraties die gebeuren op basis van filmbeelden (die het statuut hebben van een demo-les). De tweede opdracht is een registratie in de klas.</p> <p><i>Opdracht 1</i></p> <p>Onder 'Ver-beeld' zijn een aantal beeldfragmenten opgenomen. Je kiest één beeldfragment en beantwoordt de volgende vragen. Eventueel kan de docent aan jou een fragment opleggen of leg je jezelf een (willekeurig) fragment op.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat doet de leerkracht? Wat zijn de precieze gebaren, de concrete handelingen? Waar en wanneer zien we die gebaren, wat zien we dan precies? • Waar staat de leerkracht (in de klas)? Waar staat hij niet? Waar staat de leerkracht in verhouding tot de leerling en tot de leerstof? • Waar is de leerstof? Waar bevindt deze zich in relatie tot de leerkracht, de leerling? <p><i>Instructies</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Je bekijkt het beeldfragment, indien nodig verschillende keren. ○ Je maakt de opdracht individueel en schriftelijk. ○ Je beschrijft zo juist mogelijk wat je ziet. De precieze weergave is hier belangrijk. <p><i>Opdracht 2</i></p> <p>Registratie opdracht van een les in de klas. Deze opdracht kan ofwel schriftelijk worden uitgevoerd ofwel met beelden worden vastgelegd.</p> <ol style="list-style-type: none"> A. Wat doet de leerkracht? Wat zijn de precieze gebaren, de concrete handelingen? Welke lichaamsdelen gebruikt hij/zij? B. Waar staat de leerkracht? Waar staat de leerkracht niet? Wanneer staat de leerkracht daar, wanneer niet? C. Wat zegt de leerkracht, wat zegt hij niet? Wanneer spreekt de leerkracht, wanneer niet? Wat zijn de precieze woorden? D. Waar is de leerstof? Waar bevindt deze zich in relatie tot de leerkracht, de leerling? <p><i>Instructies</i></p> <p><i>A. Schriftelijke registratie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Je neemt plaats achter in de klas. ○ Je kiest opdracht a, b of c en richt je aandacht enkel op die vragen. ○ Je noteert nauwkeurig en liefst zo letterlijk mogelijk over de (ver)houding(en) van de leerkracht. ○ Je vat je opdracht achteraf samen in vijf à tien regels waarin je de registratie van een kleine handeling meedeelt. Bijvoorbeeld: De leerkracht gebruikt vaak zijn wijsvinger: hij wijst een leerling aan, wijst naar een woord op het

	<p>bord, wijst op een passage uit een boek dat hij in de hand heeft, wijst naar een woord in het handboek op de bank van de leerling, wijst naar buiten.</p> <p><i>B. Registratie in beelden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Indien je goed op weg bent met het schriftelijk nauwkeurig noteren van deze opdracht, kan je de opdracht ook uitvoeren in filmbeelden. ○ Je maakt een filmbeeld van de diverse (ver)houdingen tussen leerkracht en leerling en je noteert bij elke filmfragment een kernachtige zin als onderschrift. In deze reportage worden diverse beelden opgenomen waarin de subtiliteit van de pedagogische/vormende kracht van houdingen en stijlen tot uitdrukking komen. ○ Je neemt per vraag maximum vijf korte filmfragmenten waarin je de observatie nauwkeurig vastgelegd.
Uitbreiding	<p><i>Opdracht 1</i> Deze kijkoefening kan je doen op alle beeldfragmenten die ter beschikking gesteld worden op de website ('Ver-beeld').</p> <p><i>Opdracht 2</i> <i>Observatie bij dezelfde leerkracht:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien je je de eerste keer gericht hebt op de vragen onder A, dan kan je je de volgende keren richten op de vragen achter B, C en D. <p><i>Observatie bij verschillende leerkrachten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Je kan eenzelfde vragenpakket als leidraad gebruiken bij verschillende leraren. <p><i>Verwerking of doorwerking in klasverband:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Na het uitvoeren van de opdracht wordt de opdracht verwerkt in klasverband: de studenten/cursisten die rond dezelfde opdracht hebben gewerkt worden samen gezet in groep en vergelijken elkaars samenvatting.
Evaluatie	<ul style="list-style-type: none"> • Uit de notities blijkt dat men kan 'kijken' in plaats van te 'zien wat we al weten en kennen' over de (goede) leerkracht. Het gaat dus niet om een herkennen of een beoordeling maar om een waarnemen en aandachtig-zijn voor iets dat aanwezig is maar vaak ontsnapt aan onze aandacht. • In het bespreken van de foto's moet aangegeven worden dat de pedagogische gestes vaak weinig opvallende handelingen zijn die delen in een ervaring van nabijheid, ernaast-staan, verzameld zijn rond de leerstof, onder-wijzen en het gebruik van de wijsvinger, betrokkenheid doorheen gelaatsuitdrukkingen, op de voet volgen van de leerling, enzovoort. Vanuit het perspectief van de professionele en deskundige leerkracht gaat het hier om weinig functionele bewegingen.
Oefenmateriaal	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid om video-lab ('Verbeeld') te bekijken. • Oefening 2 kan dienen als een voorbereiding op deze oefening.

	• Voorbereidende tekst: Geerinck, I. (2008). Werken. In J. Masschelein (Eds.), <i>De lichtheid van het opvoeden. Een oefening in kijken, lezen en denken.</i> (pp. 155-166). Leuven: LannooCampus.